

ONDERNEMERSVERTROUWEN STIJGT IN EERSTE KWARTAAL

Voorwoord

Dit rapport bevat de belangrijkste uitkomsten van de Conjunctuurenquête Nederland van het eerste kwartaal 2023.

De Conjunctuurenquête Nederland brengt voor het Nederlandse bedrijfsleven 4 keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen in kaart, uitgesplitst naar regio, bedrijfstak en bedrijfsgrootte. De resultaten vormen de basis voor het ondernemersvertrouwen. Deze samenvattende stemmingsindicator geeft de richting aan waarin de Nederlandse economie, specifieke bedrijfstakken of regio's zich waarschijnlijk zullen ontwikkelen.

Samenwerking

De Conjunctuurenquête Nederland is een gezamenlijk onderzoek van het CBS, KVK, EIB, MKB Nederland en VNO-NCW, met de steun van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Doel van de samenwerking is completere informatie over het niet-financiële bedrijfsleven te vergaren tegen minder administratieve lasten.

Saldo's

Deze rapportage werkt met saldo's. Een saldo ontstaat door het percentage ondernemers dat zijn ervaring of verwachting als negatief ziet, af te trekken van het percentage dat een positieve ervaring of verwachting meldt. Als bijvoorbeeld 10 procent van de ondernemers een dalende omzet had en 20 procent een stijgende omzet, ontstaat een saldo van +10 procent. Het saldo geeft in één oogopslag weer of de stemming onder ondernemers positief of negatief is en in welke mate.

Seizoenspatronen

Bij de interpretatie van de cijfers dient rekening te worden gehouden met seizoeninvloeden. Deze spelen bij sommige variabelen een rol, zoals bij omzetten in de landbouw en horeca. Om een uitkomst in een beter perspectief te kunnen plaatsen, verdient een vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder om die reden de voorkeur boven

een vergelijking met een kwartaal eerder. Voor het samenstellen van de indicatoren van het ondernemersvertrouwen, worden de onderliggende variabelen wél gecorrigeerd voor seizoenspatronen. Hierdoor kan het vertrouwen elk kwartaal worden vergeleken met een eerder kwartaal.

Het niet-financiële bedrijfsleven

Het niet-financiële bedrijfsleven is een samentelling van secties A Landbouw, bosbouw en visserij, B Winning van delfstoffen, C Industrie, F Bouwnijverheid, G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, H Vervoer en opslag, I Horeca, J Informatie en communicatie, L Verhuur van en handel in onroerend goed, M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening, N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening, R Cultuur, sport en recreatie, S Overige dienstverlening.

Waarneemperiode

De gegevens voor deze publicatie zijn verzameld in de maand januari 2023.

Dit rapport is gepubliceerd op 15 februari 2023. Het rapport van de Conjunctuurenquête tweede kwartaal 2023 wordt naar verwachting op 17 mei 2023 gepubliceerd op ondernemersplein.kvk.nl/coen. Alle cijfers die in deze Conjunctuurenquête Nederland staan, zijn te vinden op opendata.cbs.nl.

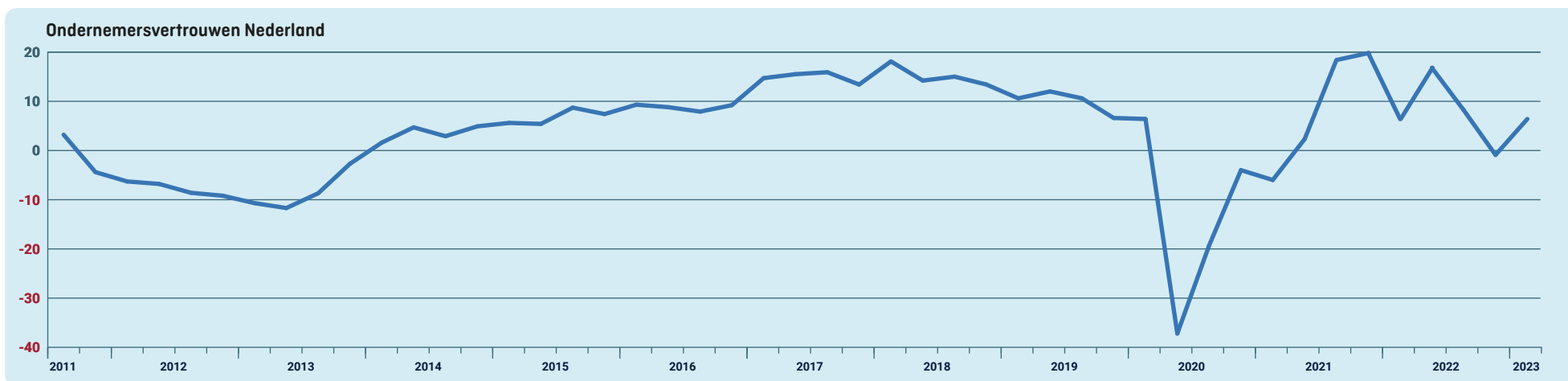
Ondernemersvertrouwen stijgt in het eerste kwartaal

Het ondernemersvertrouwen, de stemmingsindicator van het Nederlandse bedrijfsleven, komt aan het begin van het eerste kwartaal van 2023 uit op 6,4. Dit is een voorzichtig herstel ten opzichte van vorig kwartaal, toen het cijfer met -0,9 nog net negatief was. Met uitzondering van de verhuur en handel van onroerend goed steeg het ondernemersvertrouwen in alle bedrijfstakken. De stijging van het ondernemersvertrouwen was het sterkst binnen de horeca. In nagenoeg alle bedrijfstakken is het sentiment weer positief.

De gegevens voor dit onderzoek zijn in januari 2023 verzameld.

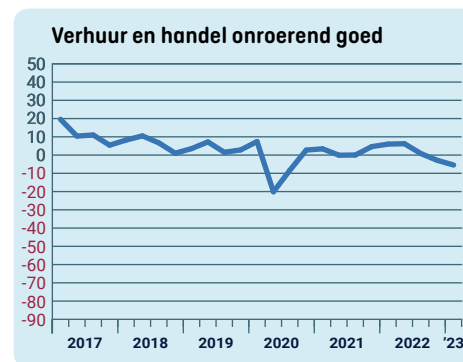
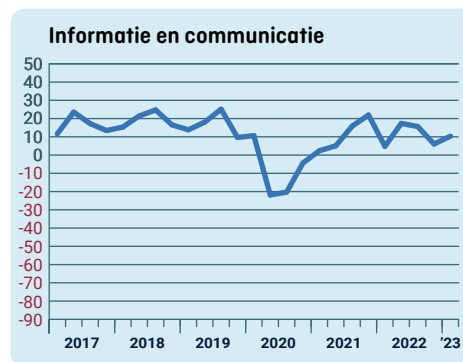
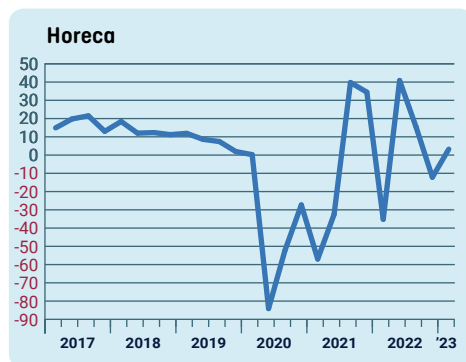
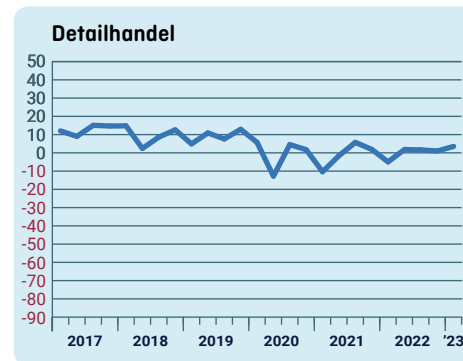
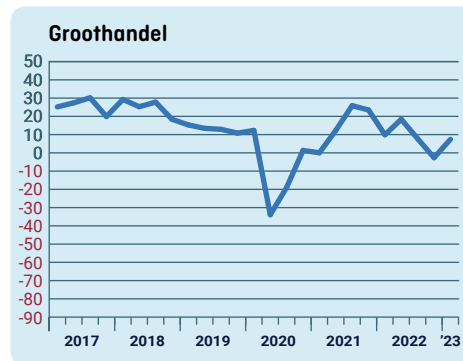
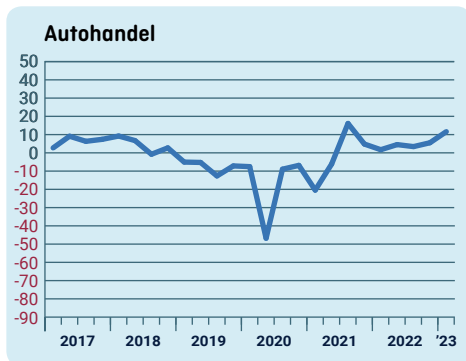
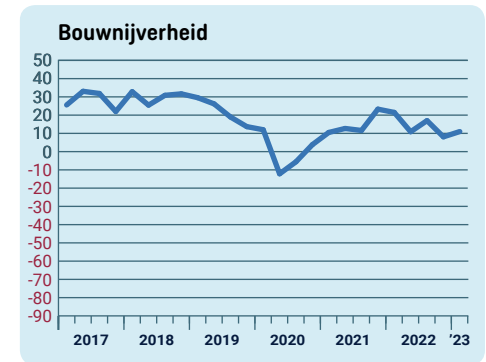
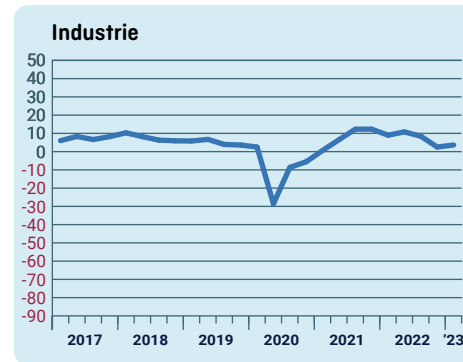
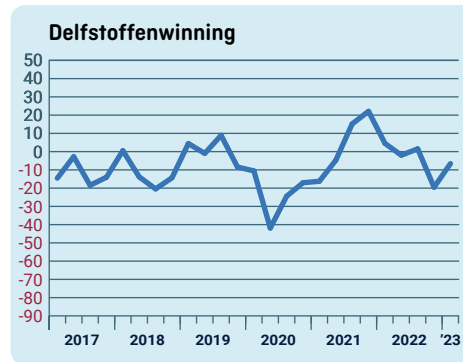
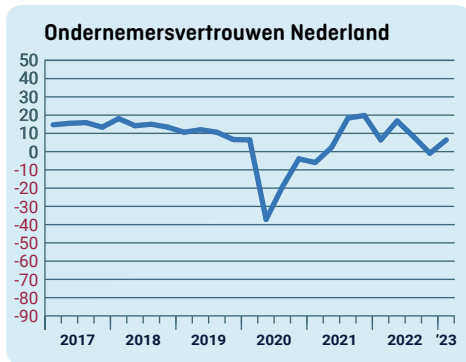
Verder in deze rapportage

Ondernemers in bijna alle bedrijfstakken positiever gestemd	5
Stemming ondernemers gedaald ten opzichte van 2022	7
Uitgelicht Belemmeringen voor ondernemers	8
Uitgelicht Stemming daalt in vastgoedsector	9
Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie	10

Bron: CBS, EIB, KVK, MKB Nederland, VNO-NCW. Detailinformatie (conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten) vindt u op [StatLine](#).

Ondernemersvertrouwen per sector Uitkomsten eerste kwartaal 2023

Ondernemers in bijna alle bedrijfstakken positiever gestemd

Het landelijk ondernemersvertrouwen is toegenomen ten opzichte van een kwartaal eerder en kwam uit op 6,4 aan het begin van het eerste kwartaal van 2023. Daarmee is het ondernemersvertrouwen weer positief en gestegen na twee kwartalen met een daling. Het sentiment is in bijna alle bedrijfstakken gestegen, waarbij het in nagenoeg alle bedrijfstakken ook weer positief is.

Ondernemers in de delfstoffenwinning en de verhuur en handel van onroerend goed zijn nog wel negatief gestemd. Het sentiment was het meest positief binnen de bouwnijverheid, de autohandel en –reparatie, en de informatie en communicatie.

Ondernemersvertrouwen stijgt binnen de vervoer en opslag

Na vijf kwartalen van daling is het ondernemersvertrouwen binnen de vervoer en opslag weer gestegen. Het sentiment steeg (+5,0) van licht negatief naar gematigd positief in het eerste kwartaal van 2023. Ondernemers waren in deze bedrijfstak vooral positiever gestemd over de verwachte omzet en in mindere mate over de ontwikkeling van de omzet in het afgelopen kwartaal. Het sentiment over de ontwikkeling van het economisch klimaat steeg ook maar bleef licht negatief. Ook binnen de bouwnijverheid is het ondernemersvertrouwen gestegen (+2,9) en daarmee het hoogst van alle bedrijfstakken. Dit komt vooral door het positieve oordeel over de orderpositie en de verwachte uitbreiding van de personeelssterkte.

Sentiment weer positief in de horeca

Het ondernemersvertrouwen steeg het sterkst binnen de horeca (+15,4). Daarmee sloeg het negatieve sentiment binnen deze bedrijfstak om naar gematigd positief.

Horecaondernemers waren vooral positiever gestemd over de ontwikkeling van de omzet. Ook was het sentiment over de ontwikkeling van het economisch klimaat en de verwachte omzet, de andere twee indicatoren waaruit het ondernemersvertrouwen is opgebouwd in deze bedrijfstak, een stuk minder negatief.

Ondernemers in de verhuur en handel van onroerend goed negatiever gestemd

Ten opzichte van het voorgaande kwartaal nam het ondernemersvertrouwen binnen de verhuur en handel van onroerend goed af (-2,6). Met name over de verwachte omzet waren ondernemers in deze bedrijfstak negatiever gestemd. Ten opzichte van het vorige kwartaal is het sentiment daarover negatief geworden. Ook het oordeel over de ontwikkeling van de omzet daalde iets, maar bleef wel positief. Het oordeel over de ontwikkeling van het economisch klimaat steeg iets, maar bleef sterk negatief.

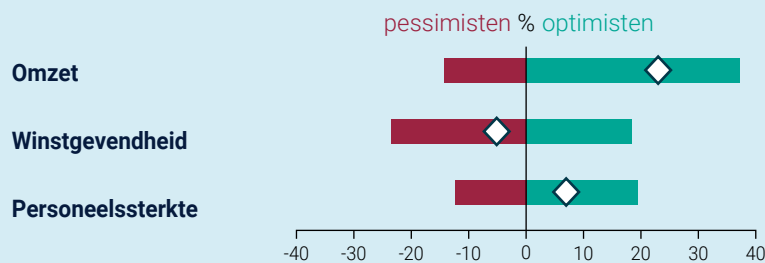
Ondernemers in de groothandel en handelsbemiddeling positief gestemd

Na een sterke daling in het vorige kwartaal is het ondernemersvertrouwen binnen de groothandel en handelsbemiddeling weer gestegen (+10,1). Daarmee is het sentiment in deze bedrijfstak omgeslagen van licht negatief naar positief. Groothandelaren waren vooral positiever over de verwachte omzet en in iets mindere mate over de omzetontwikkeling. Daarnaast waren ondernemers hier minder negatief over de ontwikkeling van het economisch klimaat. Ook binnen de detailhandel verbeterde het oordeel over de omzetontwikkeling en steeg met name hierdoor het ondernemersvertrouwen in deze bedrijfstak. De omzetverwachtingen voor het lopende kwartaal zijn hier echter omgeslagen van positief naar negatief.

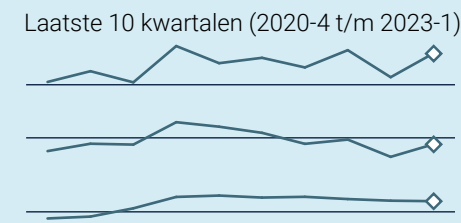
Dashboard Conjunctuurenquête Nederland

Uitkomsten vergeleken met een jaar eerder

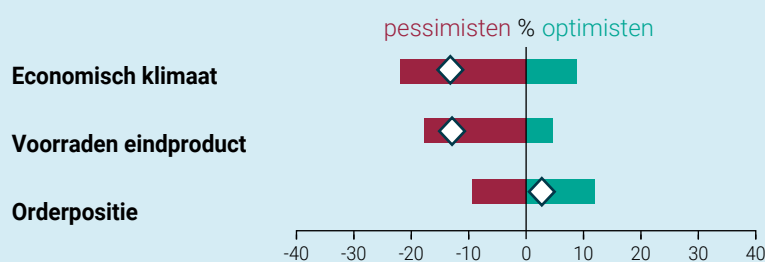
Ontwikkelingen vierde kwartaal

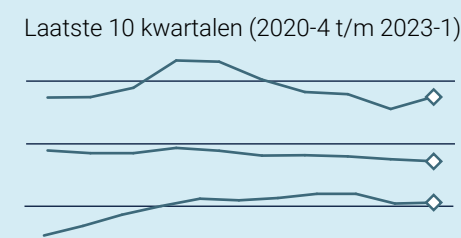
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
23,0	↑	(19,4)
-5,1	↓	(4,0)
7,0	↓	(9,9)

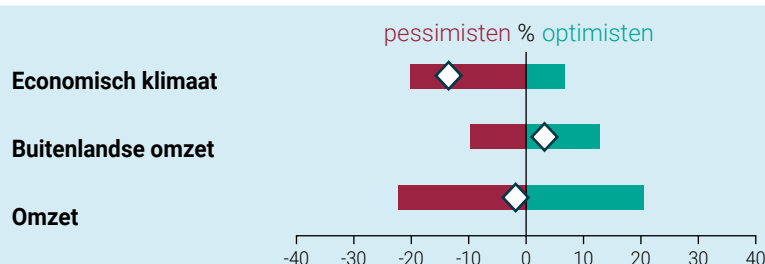
Beoordelingen van de ondernemer begin eerste kwartaal

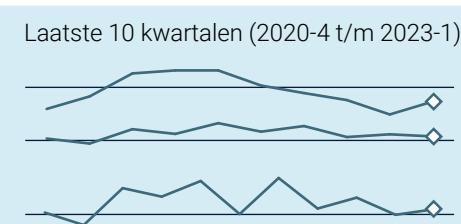
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
-13,2	↓	(-0,5)
-12,9	↓	(-8,7)
2,7	↓	(4,4)

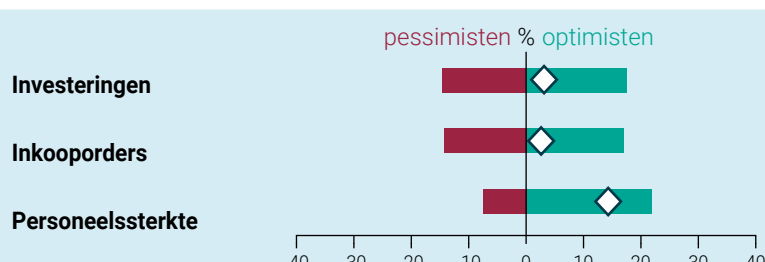
Verwachte ontwikkelingen eerste kwartaal

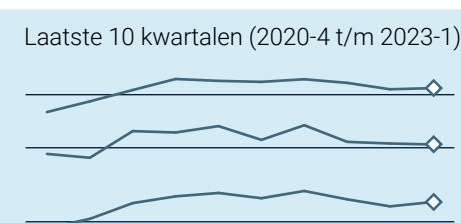
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
-13,5	↓	(-0,7)
3,2	↓	(7,0)
-1,8	↓	(-1,2)

Verwachte bedrijfsvoering eerste kwartaal

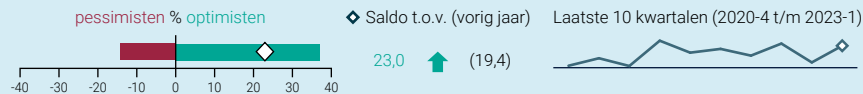
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
3,1	↓	(8,1)
2,6	↓	(6,3)
14,3	↓	(17,3)

Stemming ondernemers gedaald ten opzichte van 2022

Aan het begin van het eerste kwartaal waren ondernemers over bijna alle indicatoren minder positief of negatiever dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. De positief gestemde ondernemers hadden bij zeven van de twaalf indicatoren de overhand op de negatief gestemde ondernemers.

Ontwikkelingen vierde kwartaal

Hoe lees ik het Dashboard Conjunctuurenquête Nederland?

Onderwerp In de Conjunctuurenquête Nederland worden ondernemers naar hun oordeel gevraagd over verschillende onderwerpen. Er is een verschil tussen terugblikken op het vorige kwartaal en verwachtingen voor het huidige kwartaal. Hierdoor kan een onderwerp 2 keer voorkomen in het dashboard. De koppen die boven de onderwerpen staan, geven aan of het om terugblikken of verwachtingen gaat. **Staafdiagram** (pessimisten/optimisten): de vragen over de onderwerpen in het dashboard kunnen de ondernemers beantwoorden met verbetering, verslechtering, of onveranderd. In deze grafiek is het percentage optimisten (ondernemers die verbetering zien/verwachten) afgezet tegen de pessimisten (zij die verslechtering zien/verwachten). De witte ruit geeft het saldo hiervan weer.

Saldo Het saldo is het verschil tussen het percentage optimisten en het percentage pessimisten, dat ook terug te zien is in het staafdiagram. Positieve waarden (meer optimisten dan pessimisten) worden groen weergegeven, negatieve saldi (meer pessimisten dan optimisten) worden rood weergegeven. **T.o.v. vorig jaar** Het saldo van hetzelfde onderwerp in hetzelfde kwartaal een jaar eerder is tussen haakjes weergegeven. Er is gekozen voor hetzelfde kwartaal een jaar eerder, om eventuele seizoenseffecten uit te sluiten. De groene pijl naar boven of rode pijl naar beneden geeft aan of er sprake is van respectievelijk een verbetering of verslechtering. **Lijndiagram** (laatste 10 kwartalen): per onderwerp wordt de ontwikkeling in de laatste 10 kwartalen weergegeven. Hierop is geen seizoenscorrectie toegepast. De zwarte horizontale lijn is de nullijn. Het saldo in het laatste kwartaal is met een witte ruit weergegeven.

Omzet steeg in het vierde kwartaal

Per saldo zag 23 procent van de ondernemers de omzet in het afgelopen kwartaal toenemen en dit is hiermee de enige indicator waarbij het saldo steeg ten opzichte van het eerste kwartaal van 2022. Ondanks deze toename nam de winstgevendheid per saldo juist af in het afgelopen kwartaal. Over de personeelssterkte waren ondernemers per saldo wel positief. Bij per saldo 7 procent van de ondernemers werd het personeelsbestand uitgebreid in de afgelopen drie maanden.

Meer pessimisme over economisch klimaat

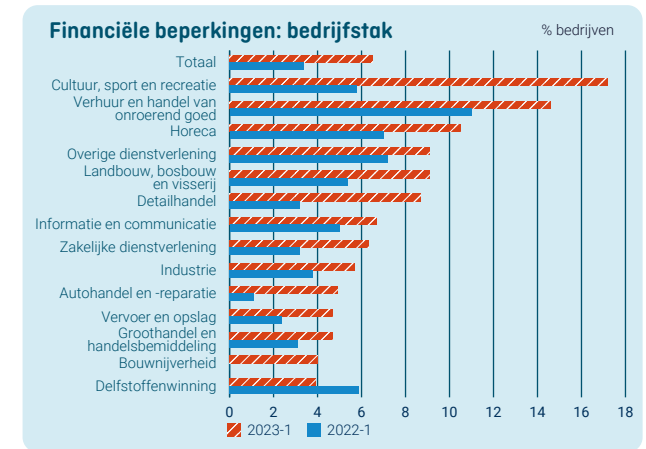
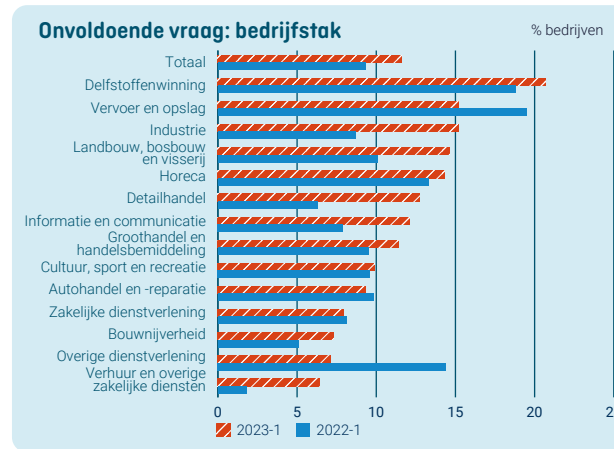
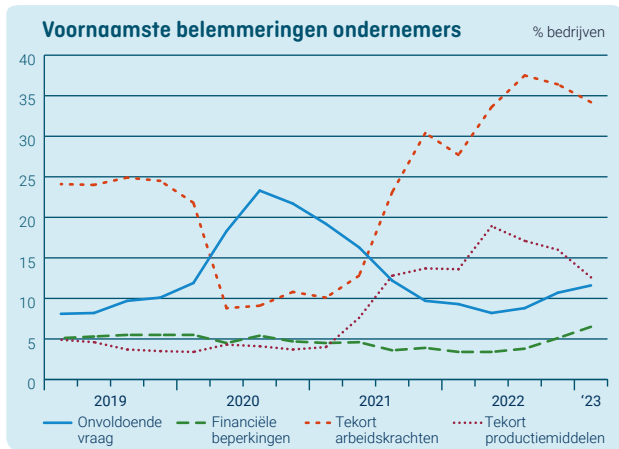
Ondernemers waren ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar negatiever gestemd over het economisch klimaat. Per saldo ervoer ruim 13 procent van de ondernemers een verslechtering van het economisch klimaat in het afgelopen kwartaal. Ook de verwachtingen over het economisch klimaat in de komende drie maanden waren negatief met een saldo van ruim -13 procent.

Orderpositie positief aan begin van eerste kwartaal

Over de orderpositie aan het begin van het eerste kwartaal waren ondernemers per saldo positief. Er is per saldo een kleine meerderheid ondernemers (bijna 3 procent) die de omvang van de orderpositie van hun bedrijf als groot beoordeelde. Ook verwachtte per saldo bijna 3 procent van de ondernemers meer orders te plaatsen bij leveranciers. Per saldo verwachtte bijna 2 procent van de ondernemers een daling van de totale omzet in het eerste kwartaal, terwijl voor de buitenlandse omzet een kleine meerderheid van per saldo ruim 3 procent juist een stijging voorzag.

Verder voorzag per saldo ruim 14 procent van de ondernemers een groter personeelsbestand in het lopende kwartaal en verwachtte per saldo 3 procent van de ondernemers dit jaar meer te gaan investeren dan vorig jaar.

Uitgelicht Belemmeringen voor ondernemers

Elk kwartaal wordt in de Conjunctuurenquête de vraag gesteld welke belemmeringen ondernemers ondervinden bij hun bedrijfsvoering. Net als de afgelopen kwartalen was dat dit kwartaal in de eerste plaats een tekort aan arbeidskrachten en in de tweede plaats een tekort aan productiemiddelen. In het derde kwartaal van 2022 werd bijna 38 procent van de ondernemingen belemmerd door een gebrek aan arbeidskrachten. Daarna is voorzichtig een daling ingezet. Voor het gebrek aan productiemiddelen, zoals grondstoffen en onderdelen, ligt de piek van 19 procent in het tweede kwartaal van 2022. Daarna nam het aandeel geleidelijk af naar bijna 13 procent aan het begin van het eerste kwartaal van 2023.

Opvallend genoeg blijft het aandeel bedrijven dat een belemmering ervaart in totaal ongeveer gelijk met een aandeel van circa 75 procent. Financiële beperkingen

en een afnemende vraag naar producten en diensten worden in de afgelopen kwartalen vaker als belangrijkste belemmering genoemd.

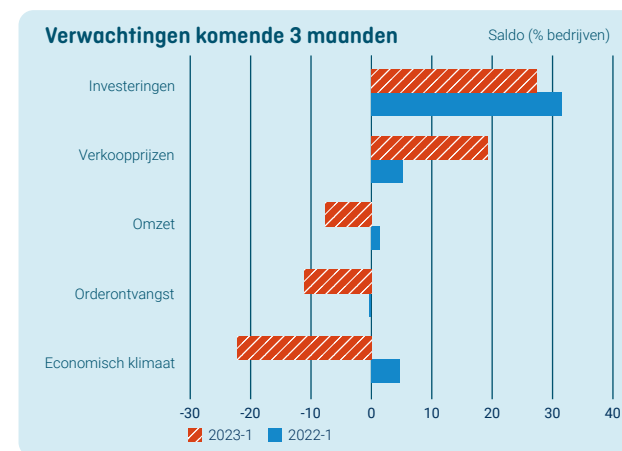
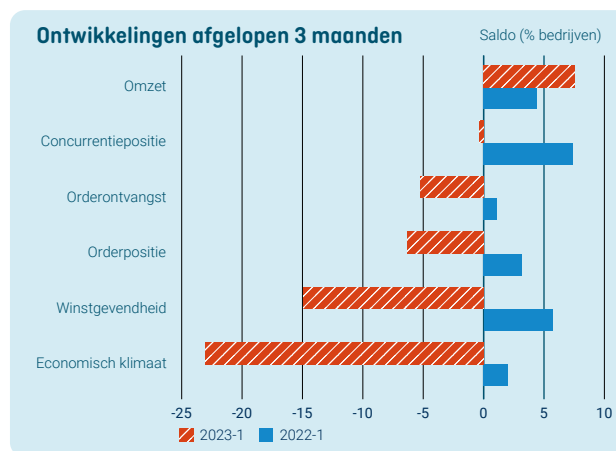
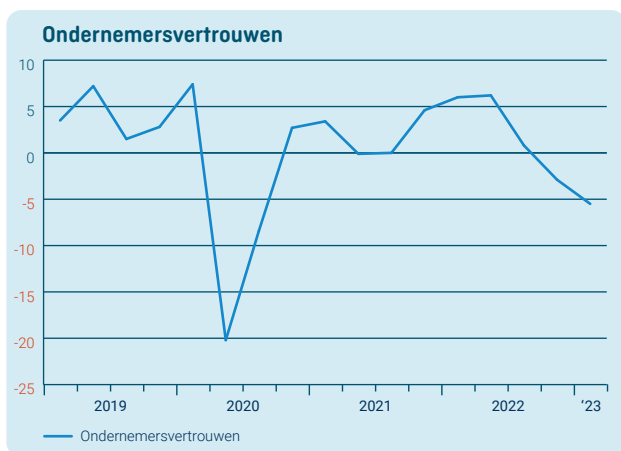
Verschillen tussen bedrijfstakken

De procentuele veranderingen van de belemmeringen 'onvoldoende vraag' en 'financiële beperkingen' zijn voor het totale bedrijfsleven betrekkelijk gering. Op bedrijfstak-niveau is dat niet het geval. In de industrie is onvoldoende vraag als voornaamste belemmering in het afgelopen jaar toegenomen van een aandeel van bijna 9 procent naar ruim 15 procent van de bedrijven. Ook in de detailhandel steeg het aandeel van ruim 6 procent naar bijna 13 procent van de bedrijven. In de bedrijfstak overige dienstverlening halveerde het aandeel bedrijven met onvoldoende vraag van 14 procent naar 7 procent. Deze bedrijfstak omvat onder andere bedrijven die consumentenartikelen

repareren, kappers, pedicures en de schoonheidsverzorging.

Financiële beperkingen worden vooral in de bedrijfstak cultuur, sport en recreatie als belemmering ervaren. Bij ruim 17 procent van de bedrijven was dat het geval, terwijl dit in het eerste kwartaal van 2022 slechts 6 procent was. De bedrijfstak verhuur en handel van onroerend goed staat op plaats twee van de bedrijven die worden belemmerd door financiële beperkingen. Hier nam het aandeel gedurende het afgelopen jaar toe van 11 naar 15 procent van de bedrijven. In alle bedrijfstakken, met uitzondering van de delfstoffenwinning, is het afgelopen jaar sprake van een toename van het aandeel bedrijven dat wordt belemmerd door financiële beperkingen. Die toename bedraagt gemiddeld ruim 3 procent.

Uitgelicht Stemming daalt in vastgoedsector

Het afgelopen jaar zijn er een aantal belangrijke ontwikkelingen geweest die impact hebben gehad op de bedrijfstak 'verhuur en handel van onroerend goed'. Daarbij valt onder andere te denken aan de ontwikkelingen op het gebied van stikstof en andere wet- en regelgevingen maar ook hoge inflatie en de oplopende rente. In het eerste kwartaal van 2023 is het ondernemersvertrouwen in deze bedrijfstak voor het derde kwartaal op rij gedaald tot -5,5. In het tweede kwartaal van 2022 lag de indicator met 6,2 nog een stuk hoger. Ondernemers zijn sindsdien vooral negatief geworden over de ontwikkeling van het economisch klimaat en de verwachting over de omzet.

Stemming slaat om ten opzichte van 2022

In vergelijking met het eerste kwartaal van 2022 verbeterde enkel de ontwikkeling van de omzet over de afgelopen 3 maanden. Het saldo steeg hier van ruim 4 procent naar

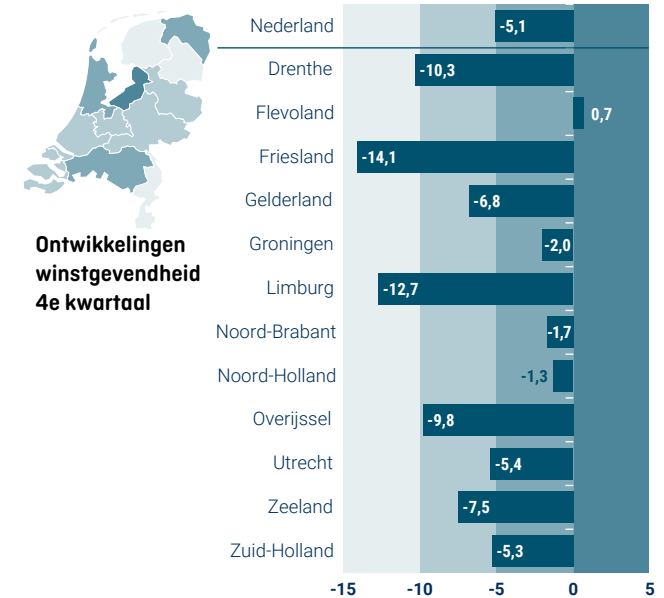
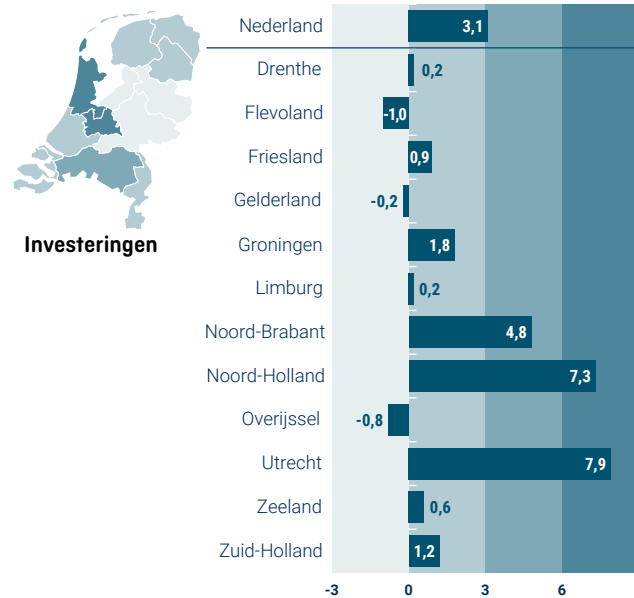
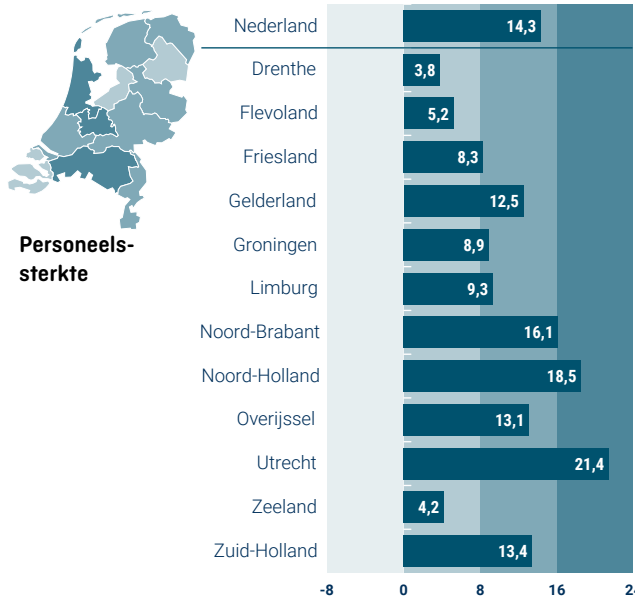
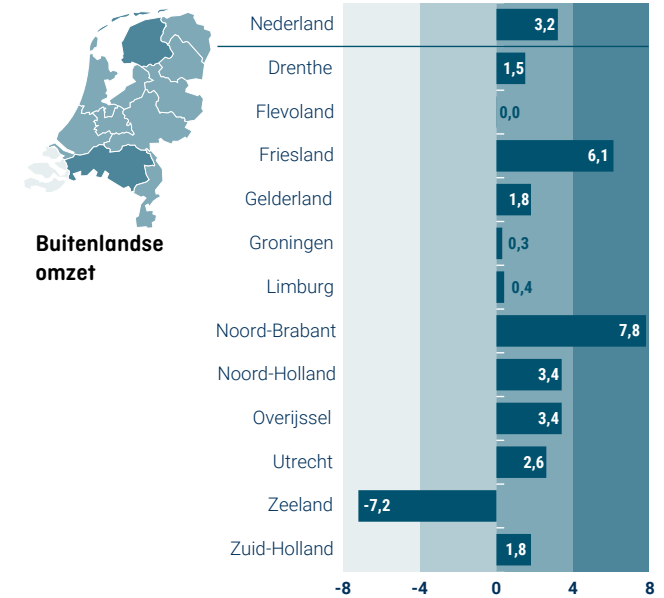
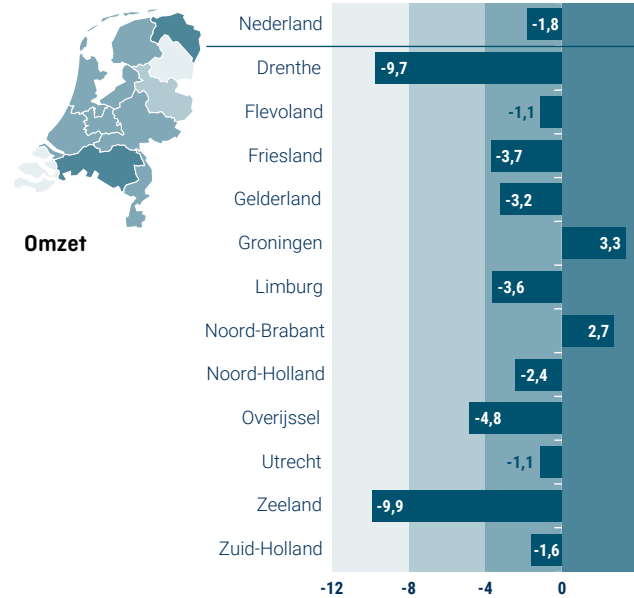
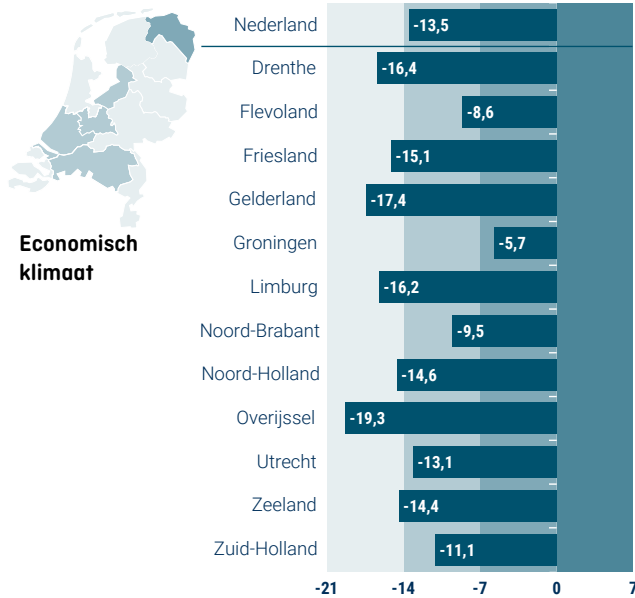
ruim 7 procent. Bij de overige vijf indicatoren waarover ondernemers een oordeel gaven, sloeg het saldo om van positief naar negatief. Deze daling was het grootst bij de ontwikkeling van de winstgevendheid en het economisch klimaat. In het eerste kwartaal van 2022 zag per saldo bijna 6 procent van de ondernemers de winstgevendheid verbeteren, dit kwartaal is dit gedaald naar ongeveer -15 procent. Bij het economisch klimaat daalde het saldo van 2 procent naar -23 procent.

Zoals eerder genoemd op pagina 8 gaven ondernemers in de verhuur en handel van onroerend goed ook vaker aan voornamelijk belemmerd te worden door financiële beperkingen (Bijna 15 procent ten opzichte van 11 procent) en onvoldoende vraag (ruim 6 procent ten opzichte van bijna 2 procent) in hun bedrijfsvoering dan een jaar geleden.

Ondernemers pessimistischer over komende 3 maanden

Bij de verwachtingen voor de komende drie maanden oordeelden vastgoedondernemers dit kwartaal over het algemeen negatiever of minder positief dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar. Alleen bij de verkoopprijzen lag het saldo hoger dan vorig jaar. Voor 2023 verwachtte per saldo ruim 27 procent van de ondernemers een toename van de investeringen, vorig jaar lag het saldo met bijna 32 procent iets hoger. Bij de overige drie verwachtingsindicatoren is het saldo gedaald in vergelijking met het eerste kwartaal van 2022 en negatief geworden. Ondernemers waren het meest pessimistisch over het economisch klimaat, per saldo verwachtte ruim 22 procent een verslechterd economisch klimaat in de komende drie maanden.

Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie

Bron: CBS, EIB, KVK, MKB Nederland, VNO-NCW. Detailinformatie (conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten) vindt u op [StatLine](#).

Ondernemers in Noord-Brabant meest positief gestemd

De stemming onder de ondernemers was in het eerste kwartaal van 2023 minder negatief dan in het vierde kwartaal van 2022. Voornamelijk over de verwachting voor het economisch klimaat en de ontwikkeling van de winstgevendheid waren de ondernemers ten opzichte van het vorige kwartaal minder negatief. De verwachtingen over de totale en buitenlandse omzet waren daarentegen negatiever dan in het vierde kwartaal van 2022.

Van de zes indicatoren die worden benoemd waren ondernemers uit Noord-Brabant en Utrecht gemiddeld het meest positief gestemd en ondernemers uit Zeeland en Drenthe het meest negatief. De stemming nam in Groningen het sterkst toe ten opzichte van het vierde kwartaal van 2022. Noord-Holland is de enige provincie waar het sentiment daalde.

Ondernemers negatief gestemd over het economisch klimaat

Ondernemers in alle provincies verwachtten een verslechtering van het economisch klimaat in het eerste kwartaal van 2023. Ondernemers in Overijssel en Gelderland waren met saldi van respectievelijk ruim -19 en ruim -17 procent het meest negatief gestemd, in Groningen en Flevoland was het sentiment het minst negatief. Landelijk komt het saldo uit op ruim -13 procent, dit is wel minder negatief dan vorig kwartaal.

Minder omzet verwacht in het eerste kwartaal

Ondernemers in Drenthe en Zeeland waren het meest negatief over de omzet met voor beide provincies saldi van bijna -10 procent in het eerste kwartaal van 2023. Van de ondernemers in Groningen en Noord-Brabant verwachtte per saldo rond de 3 procent een positieve ontwikkeling van de omzet in dit kwartaal. Landelijk verwachtten de ondernemers met een saldo van bijna -2 procent minder omzet te maken in de komende drie maanden.

Ondernemers in Zeeland negatief over exportverwachtingen

De ondernemers in Friesland en Noord-Brabant waren het meest positief gestemd over de buitenlandse omzet, gevolgd door ondernemers in de provincies Noord-Holland en Overijssel. In Flevoland, Groningen en Limburg waren de ondernemers nagenoeg neutraal gestemd over de buitenlandse omzet. Met een saldo van ruim -7 procent is Zeeland de enige provincie waar ondernemers hierover negatieve verwachtingen hadden.

Verwachte toename personeel in alle provincies

In alle provincies waren de ondernemers per saldo positief gestemd over de personeelsterkte. Ondernemers in Utrecht waren het meest positief over de ontwikkeling van het personeelsbestand. In Drenthe en Zeeland waren ondernemers het minst positief gestemd met saldi van ongeveer 4 procent en landelijk verwachtte per saldo ruim 14 procent van de ondernemers een uitbreiding van het personeel.

Investeringsbereidheid het grootst in Utrecht en Noord-Holland

In Utrecht waren ondernemers per saldo het meest positief over investeringen in 2023, gevolgd door Noord-Holland. De saldi van deze provincies kwamen uit op respectievelijk bijna 8 en ruim 7 procent. Ondernemers in Flevoland, Overijssel en Gelderland waren licht negatief gestemd over de verwachte investeringen.

Ondernemers in Friesland en Limburg het meest negatief over winstgevendheid

Over de winstgevendheid waren alleen ondernemers in de provincie Flevoland met per saldo bijna 1 procent positief gestemd. Voor de provincies Friesland en Limburg was het saldo met respectievelijk ruim -14 procent en bijna -13 procent het laagst. In totaal gaf per saldo ruim 5 procent van de ondernemers in Nederland aan minder winst te hebben gemaakt in het afgelopen kwartaal.

Kerntabel

Ondernemersvertrouwen en Conjunctuurenquête Nederland

Ondernemersvertrouwen			
	2022 3e kwartaal	2022 4e kwartaal	2023 1e kwartaal
Totaal bedrijfsleven	8,2	-0,9	6,4
Delfstoffenwinning	1,5	-19,6	-6,6
Industrie	8,4	2,5	3,6
Bouwnijverheid	18,6	9,7	12,6
Autohandel en -reparatie	3,4	5,5	11,6
Groothandel	7,7	-2,7	7,4
Detailhandel	1,6	1,0	3,5
Vervoer en opslag	8,7	-1,5	3,5
Horeca	15,5	-12,2	3,2
Informatie en communicatie	15,5	5,9	10,2
Verhuur en handel onroerend goed	0,8	-2,9	-5,5
Zakelijke dienstverlening	8,6	3,3	8,7

Verwachtingen voor het eerste kwartaal <small>niet seizoensgecorrigeerde saldo percentage bedrijven</small>			
	Omzet	Personeel	Economisch klimaat
Totaal bedrijfsleven	-1,8	14,3	-13,5
Delfstoffenwinning	-16,7	20,1	-20,9
Industrie	4,4	13,4	-4,6
Bouwnijverheid	0,5	15,7	-25,8
Autohandel en -reparatie	14,4	18,6	-10,8
Groothandel	5,7	13,8	-11,5
Detailhandel	-31,6	-5,5	-24,9
Vervoer en opslag	-12,9	17,2	-10,9
Horeca	-30,2	9,0	-26,4
Informatie en communicatie	12,3	20,6	-6,1
Verhuur en handel onroerend goed	-7,6	10,7	-22,1
Zakelijke dienstverlening	11,8	25,3	-4,6

Colofon

Uitgave

Februari 2023

Dit rapport verschijnt ieder kwartaal op ondernemersplein.kvk.nl/coen.

Wilt u meer informatie?

Neem dan contact op met één van de COEN-partnerorganisaties:

www.cbs.nl

088 570 70 70 - info@cbs.nl

www.kvk.nl

088 585 15 85 - kennisdesk@kvk.nl

www.eib.nl

020 205 16 00 - eib@eib.nl

www.mkb.nl

www.vno-ncw.nl

070 349 03 49 - amirkhan@vnoncw-mkb.nl

Ondernemersplein
Eén antwoord van de overheid

KVK

MKB
Nederland
VNO NCW

Meer informatie?

Kijk op Statline. Hier treft u alle data uit deze uitgave aan conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten.

[Ondernemersvertrouwen naar bedrijfstak](#)

[Ondernemersvertrouwen naar provincie](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfstak](#)

[Conjunctuurenquête naar regio \(landsdeel/provincie/COROP\)](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfsgrootte](#)

Deze uitgave is te downloaden op:
ondernemersplein.kvk.nl/coen

